

سوال

من دانشجوی مسلمانی هستم که در نروژ زندگی و تحصیل می‌کنم و سوالی درباره وام تحصیلی که این دانشگاه می‌دهد دارم. این وام بدون بهره است و به دانشجویان داده می‌شود و در صورتی که از امتحان میان سال با موفقیت بگذرند تبدیل به بورسیه یا کمک از سوی دانشگاه می‌شود، اما اگر در این امتحان موفق نشود این قرض همچنان تا امتحان پایان سال بدون بهره باقی می‌ماند. اما در صورت ترک تحصیل یا فارغ التحصیل نشدن یا تبدیل نشدن وام به بورسیه و کمک دانشگاهی، این قرض تبدیل به بدهی می‌شود و در این سه حالت به این وام بهره تعلق می‌گیرد. سؤال من این است: آیا استفاده از این وام برای من جایز است؟ و آیا این وام حلال است؟ چون من امسال تحصیلم به پایان می‌رسد و الحمدلله در هیچ سالی مردود نشده‌ام و در آینده هم به اذن الله موفق خواهم شد. با این حال اگر این وام را بگیرم ان شاء الله تبدیل به بورسیه می‌شود و اگر در هر امتحانی مردود شوم یا ترک تحصیل کنم الحمدلله آنقدر پول دارم که فوراً این وام را پرداخت کنم [تا به آن بهره تعلق نگیرد]. من نیازی به این وام ندارم اما چون پس از امتحان به بورسیه تبدیل می‌شود می‌خواهم آن را بگیرم. حکم شرع در این باره چیست؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

وام‌های تحصیلی از سه حالت خارج نیست:

حالت نخست: اینکه این وام غیر ربوی باشد، به طوری که دانشجو همان مبلغی را که گرفته بدون اضافه بازپس دهد. در این حالت گرفتن این وام جایز است و اشکالی ندارد.

حالت دوم: اینکه این قرض ربوی باشد، به طوری که بازپرداخت وام را همراه با اضافه‌ای درخواست کنند. در این حالت گرفتن این وام جایز نیست، زیرا ربا است.

حالت سوم: اینکه این وام در اصل غیر ربوی باشد اما در برخی از صورت‌ها شامل یک شرط ربوی باشد، مانند آنکه مثلاً به دانشجو گفته شود: این وام همانطور که هست بازپس داده می‌شود یا اگر تحصیلت را به پایان رساندی بورسیه است، اما اگر ترک تحصیل کردی یا در تحصیلت موفق نشدی یا از پرداخت آن در مدت مشخصی ناتوان شدی باید آن را همراه با اضافه مشخصی پس دهی. در این حالت گرفتن این وام نیز جایز نیست حتی اگر وام گیرنده عزم جدی برای موفقیت در

امتحان داشته باشد یا از پرداخت اضافه در امان باشد؛ زیرا قبول این قرارداد به معنای اقرار بر یک شرط ربوی با احتمال عملی وقوع در ربا در صورتی است که شرایط باعث عدم موفقیت یا کامل نکردن تحصیل شود.

بر این اساس، گرفتن این وام برای شما جایز نیست زیرا شامل یک شرط ربوی است و شما نیز بیان کردید که به این وام نیازی ندارید، و این باعث می شود ترک این قرض برای شما واجب شود.

والله اعلم.